ISSN 2277 - 7539 (Print)
Impact Factor - 5.631 (SJIF)

Excel's International Journal of Social Science & Humanities

An International Peer Reviewed Journal

January - 2020
Vol. I No. 13

EXCEL PUBLICATION HOUSE
AURANGABAD

आंबेडकरी जलसा : सामाजिक–सांस्कृतिक परिवर्तनाचा माईल स्टोन 332
प्रा. आर. के. दवणे

आंबेडकरवादी मराठी नाट्य व रंगभूमी 336
प्रा.डॉ.रमेश तु. देशमुख

आजची आंबेडकरवादी कविता 339
प्रा.डॉ.विजयेंद्र विश्वनाथ पाटील

आंबेडकरवादी कवितेचा प्रगल्भ आविष्कार करणारा कवी यशवंत मनोहर 342
प्रा.डॉ.शिवसांब कापसे

आंबेडकरवादी कथा : विशेष संदर्भ वामन होवाळ आणि अमिताभ 344
करुणा अच्युतराव गायकवाड

आंबेडकरवादाचा पुरस्कार करणारी कविता:'आपल्यात कुणीही युद्धखोर नव्हते!' 348
डॉ.मारोती दशरथ कसाब

आंबेडकरवादी मराठी कविता : समता व मानवतेचे तत्वज्ञान... 351
क्रांती मारुती गायकवाड

आंबेडकरवादी साहित्याचे मराठी साहित्यात योगदान 354
प्रा.डॉ.मधुकर क्षीरसागर

आंबेडकरवादी लोकशाहीर वामनदादा कर्डक यांची गीत रचना 357
प्रा.डॉ. मारोती बालासाहेब भोसले

'आंबेडकरवाद,आंबेडकरवादी साहित्यातीलआंबेडकरी स्त्रीवाद: नवसंकल्पनेची आवश्यकता' 360
डॉ. रेखा कचरूजी मेश्राम

आंबेडकरवादी साहित्य आणि साहित्याचे बदलते संदर्भ 363
प्रा. पंडित किशनराव मोरे

जागतिकीकरणाच्या प्रभावातील आंबेडकरवादी मराठी कथाकार 366
प्रा.भाग्योदय रा. घाटे

आंबेडकरवादी स्त्रियांची निवडक आत्मकथने 368
प्रा. डॉ. विलास गायकवाड

समकालीन आंबेडकरवादी मराठी कवितेतील विचार 372
प्रा.डॉ.आनंद वारक

Co-ordinator
IQAC
Shri Guru Buddhiswami Mahavidyalaya
Purna (Jn) Dist. Parbhani - 431511 (M.S.)

Estd.1983
Shri Guru Buddhiswami Mahavidyalaya Purna (Jn.)

PRINCIPAL
Shri Guru Buddhiswami Mahavidyalaya
Purna (Jn.) Dist.Parbhani

आंबेडकरवादी कवितेचा प्रगल्भ आविष्कार करणारा कवी यशवंत मनोहर

प्रा.डॉ.शिवसांब काप

यशवंत मनोहर यांची कविता जीवनमूल्यांवर आधारीत आहे. ही जीवनमूल्ये मानवतावा स्वातंत्र्य, समता, बंधुता आणि सामाजिक न्यायाची आहेत. या मूल्यांच्या उभारणीकरीता यशवं मनोहरांना परिवर्तनासाठी आंबेडकरवादाचा आधार घ्यावा लागतो. हे परिवर्तन सामाजिक, सांस्कृति आर्थिक, वैचारिक या सर्व स्तरावर अभिप्रेत असलेले आहे. परिवर्तनाशिवाय सद्यःस्थितीती कर्मठपणा, परंपरा, प्रस्थापितांचे उपेक्षिताशी अमानुषतेचे वागणे, वर्णव्यवस्था, अशा मानवी जीवनाच्या दृष्टीने घातक, अन्यायकारक, पारंपरिक मूल्यांना नाकारुन परिवर्तनमूल्यांचा स्वीकार कवी करतो. धम्मक्रांतीने डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांच्या कार्याने या मूल्यांची निकड समस्त उपेक्षितांना, दुर्लक्षितांना निर्माण झाली. या क्रांतीविषयी पु.ल.देशपांडे म्हणतात, "अंधश्रध्दांवर आधारलेल्या जीवनपध्दतीचा प्रेम आणि निर्मळ बुध्दीच्या बळावर चालणा-या जीवनपध्दतीचा त्यांनी स्वीकार केला. त बुध्दीनिष्ठ जीवनपध्दतीचं नाव "धम्म" आहे. बुध्दीला न पटणा-या आचारांना यात स्थान नाही धम्मात प्रार्थना, तीर्थयात्रा, कर्मकांड, विधी, यज्ञ यांना स्थान नाही. असं बाबासाहेबांनी स्प लिहून ठेवलं आहे. कल्पनेनं निर्माण केलेल्या त्या देवाच्या दारी असण्याला काहीच अर्थ नाही समान असायला हवं ते माणसाच्या दारी. माण्साच्या विकासासाठी माणसांनी एकत्र यायला असतं.' माणसासाठी आरती गाणारे कवी हा परिवर्तनवादी विचार घेऊन काव्याविष्कार करतो त्यांची कविता आंबेडकरवादाची पायाभरणी करते. कवीच्या जीवनदृष्टीची मूलतत्वे ही आंबेडकरवा समाविष्ट आहेत. या मूलतत्वावर मानवी जीवनाचे कल्याण आहे. याविषयी प्र.श्री.नेरूर म्हणतात, "आंबेडकरवाद हा मानवतावाद आणि क्रांतीवादही आहे. तो सम्यक क्रांतीचा, प्रज्ञे समतेचा उद्‌घोष करतो. तसेच सम्यक परिवर्तनाचा, प्रबोधनाचा व लोकशाहीचाही उद्गार करतो." ही दृष्टी घेऊन आलेल्या लेखनातून ही नवीन मूल्ये रुजवण्याचा प्रयत्न कवी करतो. फक्त विषमता, प्रस्थापित व्यवस्था, धर्मव्यवस्था यांना नाकारताना कवी म्हणतो,

"मला मान्य आहे फक्त आता
माझ्यापुढची अटळ युद्धभूमी.
तिथे प्रथमच जमीनदोस्त होणारी
तुमची संस्कृती
तुमचा परमात्मा
तुमचे अध्यात्म
तुमचे मंदिरे
ही तुमची समग्र शस्त्रागारे
आणि त्यांचे लाडके मायबाप तुम्ही"

Co-ordinator
IQAC
Mahavidyalaya

Shri Guru Buddhiswami Shikshan Prasarak Sanstha
Shri Guru Buddhiswami Mahavidyalaya Purna (Jn.)
Estd.1983

PRINCIPAL
Buddhiswami Mahavidya
Purna (Jn.) Dist.Parbhani

धर्मव्यवस्थेच
र्मव्यवस्थेलाच नाकारून
वाद, मानवतावाद, बुद्धि
आंबेडकरवाद परिपुष्ट झा
त्यांची हजवणूक कर
रिवर्तन करण्याची प्रेर
तुझे हात हा
समाजाची अ
आमच्या अ
या दावेदार
माणुसकीचे
परंपरेच्या, धर्मव्य
र्माण केला. त्यांच
कृती परिवर्तनमूल्ये
हित्यिक करतात.
कलन, त्याची अनुभू
मूल्ये त्यागून नवी
यात बाबासाहेबां
चार्वाक, म.फुले
मार्क्स आणि प
कविता अभिव्यक्त

संदर्भ ग्रंथ :-

लिंबाळे शरणकुमा
नेरूरकर प्र.श्री."
मनोहर यशवंत,
मनोहर यशवंत,
मनोहर यशवंत,
मनोहर यशवंत,
रावदेकर डॉ.आ
मनोहर यशवंत,

शिवसांब क
बुद्धिस्वामी

धर्मव्यवस्थेच्या नावावर शतकानुशतके माणुसपण नाकारलेले आढळते, त्या धर्मव्यवस्थेलाच नाकारून माणसाचे माणूसपण प्रस्थापित करणे, स्वातंत्र्य, समता, बंधुता, विज्ञानवाद, इहवाद, मानवतावाद, बुद्धीवाद, प्रज्ञा, शील, करुणा, मैत्री, सामाजिक न्याय या उदात्त जीवनमूल्यातून आंबेडकरवाद परिपुष्ट झालेला आहे. ही सर्व परिवर्तनमूल्ये आहेत. व्यवस्थेला बदलण्यासाठी या मूल्यांची रुजवणूक करून मानवी कल्याण होईल असा आशावाद कवी व्यक्त करतो, हा बदल परिवर्तन करण्याची प्रेरणा डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आहेत म्हणून म्हणतो,

तुझे हात हातात घेऊन आम्ही
समाजाची अवघड भूमिती बदलली
आमच्या अनंत पिढ्यांनी तुडवले वाळवंट
या दावेदार वाळवंटाचे आम्ही आता
माणुसकीचे पीक घेण्यासाठी वावर केले.

परंपरेच्या, धर्मव्यवस्थेच्या, चाकोरीला सुरुंग लावून नवसमाज संस्कृतीचा लढा उभा बाबासाहेबांनी निर्माण केला. त्यांच्या विचार आणि कार्याला प्रेरणा मानून साहित्यिकांनी निर्माण केलेल्या कलाकृती परिवर्तनमूल्ये देणाऱ्या आहेत. विद्रोह, नकार यांच्या माध्यमातून समाजबदलाचे प्रयत्न साहित्यिक करतात. त्या साहित्यिकांमध्ये यशवंत मनोहर यांचे नाव घ्यावे लागते. जीवनाचे आकलन, त्याची अनुभूती, काव्यातून व्यक्त करताना कवीच्या पुढे आधुनिक समाजाचे स्वप्न आहे. जुनी मूल्ये त्यागून नवी मानवतावादी मूल्ये रुजवण्याची ईच्छाशक्ती कवीमध्ये आहे. शब्दात आणि जगण्यात बाबासाहेबांचा आणि समाजसुधारकांचा संस्कार घेवून ही कविता व्यक्त होते. म.गौतम बुद्ध, चार्वाक, म.फुले, आगरकर, केशवसुत, राजर्षी शाहू महाराज, डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांसह मार्क्स आणि परिवर्तनासाठी आयुष्य खर्ची घालणाऱ्या तमाम सुधारकांचा वारसा व वसा घेत ही कविता अभिव्यक्त होते.

संदर्भ ग्रंथ :-

१) लिंबाळे शरणकुमार, "शतकातील दलित साहित्य", दिलीपराज प्रकाशन, पुणे, प्रथम आवृत्ती, २००१.
२) नेहरकर प्र.श्री."फुले आंबेडकर साहित्य", भीमरत्न प्रकाशन, नागपूर, प्रथम आवृत्ती, १९९९.
३) मनोहर यशवंत, "उत्थानगुंफा", कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे, द्वितीय आवृत्ती, १९८०.
४) मनोहर यशवंत, "काव्यभीमायन" युगसाक्षी प्रकाशन, नागपूर, द्वितीय आवृत्ती, २००७.
५) मनोहर यशवंत, "काव्यभीमायन" युगसाक्षी प्रकाशन, नागपूर, द्वितीय आवृत्ती, २००७.
६) मनोहर यशवंत, "जीवनायन", मौज प्रकाशन, मुंबई, प्रथम आवृत्ती, २००१
७) सावदेकर डॉ.आशा, "उत्थानगुंफा आकलनाचे आलेख", सुगावा प्रकाशन, पुणे, प्रथम आवृत्ती, २००५.
८) मनोहर यशवंत, "स्वप्नसंहिता", मौज प्रकाशन, मुंबई, द्वितीय आवृत्ती, २००८

प्रा.डॉ. शिवसांब कापसे
श्री गुरु बुद्धिस्वामी महाविद्यालय पुर्णा (जं.)

Co-ordinator
IQAC
Shri Guru Buddhiswami Mahavidyalaya
Purna (Jn) Dist. Parbhani - 431511 (M.S.)

Shri Guru Buddhiswami Shikshan Prasarak Sanstha's Shri Guru Buddhiswami Mahavidyalaya Purna (Jn.) Estd. 1983

PRINCIPAL
Shri Guru Buddhiswami Mahavidyalaya
Purna (Jn.) Dist.Parbhani

धर्मव्यवस्थेच्या नावावर शतकानुशतके माणुसपण नाकारलेले आढळते, त्या धर्मव्यवस्थेलाच नाकारून माणसाचे माणूसपण प्रस्थापित करणे, स्वातंत्र्य, समता, बंधुता, विज्ञानवाद, इहवाद, मानवतावाद, बुद्धीवाद, प्रज्ञा, शील, करुणा, मैत्री, सामाजिक न्याय या उदात्त जीवनमूल्यातून आंबेडकरवाद परिपुष्ट झालेला आहे. ही सर्व परिवर्तनमूल्ये आहेत. व्यवस्थेला बदलण्यासाठी या मूल्यांची रुजवणूक करून मानवी कल्याण होईल असा आशावाद कवी व्यक्त करतो, हा बदल परिवर्तन करण्याची प्रेरणा डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आहेत म्हणून म्हणतो,

तुझे हात हातात घेऊन आम्ही
समाजाची अवघड भूमिती बदलली
आमच्या अनंत पिढ्यांनी तुडवले वाळवंट
या दावेदार वाळवंटाचे आम्ही आता
माणुसकीचे पीक घेण्यासाठी वावर केले.

परंपरेच्या, धर्मव्यवस्थेच्या, चाकोरीला सुरुंग लावून नवसमाज संस्कृतीचा लढा उभा बाबासाहेबांनी निर्माण केला. त्यांच्या विचार आणि कार्याला प्रेरणा मानून साहित्यिकांनी निर्माण केलेल्या कलाकृती परिवर्तनमूल्ये देणाऱ्या आहेत. विद्रोह, नकार यांच्या माध्यमातून समाजबदलाचे प्रयत्न साहित्यिक करतात. त्या साहित्यिकांमध्ये यशवंत मनोहर यांचे नाव घ्यावे लागते. जीवनाचे आकलन, त्याची अनुभूती, काव्यातून व्यक्त करताना कवीच्या पुढे आधुनिक समाजाचे स्वप्न आहे. मूल्ये त्यागून नवी मानवतावादी मूल्ये रुजवण्याची ईच्छाशक्ती कवीमध्ये आहे. शब्दात आणि बाबासाहेबांचा आणि समाजसुधारकांचा संस्कार घेवून ही कविता व्यक्त होते. म.गौतम ... *म.फुले, आगरकर, केशवसुत, राजर्षी शाहू महाराज, डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर* आणि परिवर्तनासाठी आयुष्य खर्ची घालणाऱ्या तमाम सुधारकांचा वारसा व वसा घेत ...क होते.

..., "शतकातील दलित साहित्य", दिलीपराज प्रकाशन, पुणे, प्रथम आवृत्ती, २००१.
...फुले आंबेडकर साहित्य", भीमरत्न प्रकाशन, नागपूर, प्रथम आवृत्ती, १९९९.
..., "उत्थानगुंफा", कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे, द्वितीय आवृत्ती, १९८०.
..., "काव्यभीमायन" युगसाक्षी प्रकाशन, नागपूर, द्वितीय आवृत्ती, २००७.
..., "काव्यभीमायन" युगसाक्षी प्रकाशन, नागपूर, द्वितीय आवृत्ती, २००७.
..., "जीवनायन", मौज प्रकाशन, मुंबई, प्रथम आवृत्ती, २००१
..., "उत्थानगुंफा आकलनाचे आलेख", सुगावा प्रकाशन, पुणे, प्रथम आवृत्ती, २००५.
..."स्वप्नसंहिता", मौज प्रकाशन, मुंबई, द्वितीय आवृत्ती, २००८

...कापसे
...महाविद्यालय, पूर्णा ...

Coordinator
IQAC
Shri Guru Buddhiswami Mahavidyalaya
Purna (Jn) Dist. Parbhani - 431511 (M.S.)

Estd.1983

PRINCIPAL
Shri Guru Buddhiswami Maha...
Purna (Jn.) Dist.Parbh...

धर्मव्यवस्थेच्या नावावर शतकानुशतके माणुसपण नाकारलेले आढळते, त्या धर्मव्यवस्थेलाच नाकारून माणसाचे माणूसपण प्रस्थापित करणे, स्वातंत्र्य, समता, बंधुता, विज्ञानवाद, इहवाद, मानवतावाद, बुद्धीवाद, प्रज्ञा, शील, करुणा, मैत्री, सामाजिक न्याय या उदात्त जीवनमूल्यातून आंबेडकरवाद परिपुष्ट झालेला आहे. ही सर्व परिवर्तनमूल्ये आहेत. व्यवस्थेला बदलण्यासाठी या मूल्यांची रुजवणूक करून मानवी कल्याण होईल असा आशावाद कवी व्यक्त करतो, हा बदल परिवर्तन करण्याची प्रेरणा डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आहेत म्हणून म्हणतो,

तुझे हात हातात घेऊन आम्ही
समाजाची अवघड भूमिती बदलली
आमच्या अनंत पिढ्यांनी तुडवले वाळवंट
या दावेदार वाळवंटाचे आम्ही आता
माणुसकीचे पीक घेण्यासाठी वावर केले.

परंपरेच्या, धर्मव्यवस्थेच्या, चाकोरीला सुरुंग लावून नवसमाज संस्कृतीचा लढा उभा बाबासाहेबांनी निर्माण केला. त्यांच्या विचार आणि कार्याला प्रेरणा मानून साहित्यिकांनी निर्माण केलेल्या कलाकृती परिवर्तनमूल्ये देणाऱ्या आहेत. विद्रोह, नकार यांच्या माध्यमातून समाजबदलाचे प्रयत्न साहित्यिक करतात. त्या साहित्यिकांमध्ये यशवंत मनोहर यांचे नाव घ्यावे लागते. जीवनाचे आकलन, त्याची अनुभूती, काव्यातून व्यक्त करताना कवीच्या पुढे आधुनिक समाजाचे स्वप्न आहे. [illegible] मूल्ये त्यागून नवी मानवतावादी मूल्ये रुजवण्याची ईच्छाशक्ती कवीमध्ये आहे. शब्दात आणि [illegible] बाबासाहेबांचा आणि समाजसुधारकांचा संस्कार घेवून ही कविता व्यक्त होते. म.गौतम [illegible], *म.फुले, आगरकर, केशवसुत, राजर्षी शाहू महाराज, डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर* [illegible] आणि परिवर्तनासाठी आयुष्य खर्ची घालणाऱ्या तमाम सुधारकांचा वारसा व वसा घेत [illegible] होते.

[illegible], "शतकातील दलित साहित्य", दिलीपराज प्रकाशन, पुणे, प्रथम आवृत्ती, २००१.
[illegible] "फुले आंबेडकर साहित्य", भीमरत्न प्रकाशन, नागपूर, प्रथम आवृत्ती, १९९९.
[illegible], "उत्थानगुंफा", कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे, द्वितीय आवृत्ती, १९८०.
[illegible], "काव्यभीमायन" युगसाक्षी प्रकाशन, नागपूर, द्वितीय आवृत्ती, २००७.
[illegible], "काव्यभीमायन" युगसाक्षी प्रकाशन, नागपूर, द्वितीय आवृत्ती, २००७.
[illegible], "जीवनायन", मौंज प्रकाशन, मुंबई, प्रथम आवृत्ती, २००१
[illegible], "उत्थानगुंफा आकलनाचे आलेख", सुगावा प्रकाशन, पुणे, प्रथम आवृत्ती, २००५.
[illegible] "स्वप्नसंहिता", मौंज प्रकाशन, मुंबई, द्वितीय आवृत्ती, २००८

[illegible] कापसे
[illegible] महाविद्यालय, पूर्णा

Coordinator
IQAC
Shri Guru Buddhiswami Mahavidyalaya
Purna (Jn) Dist. Parbhani - 431511 (M.S.)

Shri Guru Buddhiswami Mahavidyalaya Estd.1983

PRINCIPAL
Shri Guru Buddhiswami Maha[illegible]
Purna (Jn.) Dist.Parbh[illegible]